

րենար: Սարմնոյն մեծութեան կողմանէ փղէն քիչ մը պզտիկ է. գլուխը խիստ մեծ, ականջները կարճ ու բարակ, մէջը մոլթ կարմիր մազերով. աչուրները մանր, քիթը լայն, բերանը չափէ դուրս մեծ, և չորս դին մազոտ. լեզուն թանձր, վիզը հաստ ու կարճ, ոտուրները փղի ոտքին նման, պոչը պզտիկ: Սարմնոյն սովորական երկայնքն է 1/4 ոտնաչափ, բարձրութիւնը չորս ոտնաչափէն աւելի. մորթը սև, լերկ, կարծր ու հաստ է, անանկ որ ոչ նետով և ոչ հրացանով՝ կրկնաւորուի. միայն փորուէն կաշին կակուղ է, անոր համար որսորդներն ալ կը ջանան որ փորը վիրաւորեն: Կռանները խիստ ճերմակ, ու փղոսկրէն աւելի կարծր են, ու երկար աւտեն անցնելէն վերջն ալ չեն դեղնիր, անոր համար արհեստաւորները ասկէ զանազան տուփեր ու պզտի ամաններ կը շինեն:

Կէ գետերուն մէջն որ ձիագետի կայ՝ շատ վտանգաւոր է ճամբորդութիւն ընելը. վասն զի շատ անգամ գետին տակը պահուրտած ըլլալով, երբորնաւակ մը անցնելու ըլլայ՝ յանկարծակի վեր կելլէ ու նաւակը կընկըղմէ. երբեմն ալ փոխանակ մէկէն՝ ի մէկ ընկղմելու, առաջ նաւակին երկու կողմի տախտակները կը փրցընէ, ու վերջը ակռաներովը նաւակը տակը կը բաշէ: Գոյրը օրը ջրի մէջ անցընելէն ետքը իրիկուան դէմ ցամաքը կը բաշուի, ու հոն կանցընէ գիշերը, և գրեթէ միշտ նոյն տեղը պառկելուն համար՝ մէկ մեծ փոս մը կը ձևանայ ան տեղը:

() Թենթացիք երբոր կուզեն ձիագետին ձագը բռնել՝ մայրը կը վախցընեն որ ձագը թողլով փախչի, ինչպէս շատ անգամ կը յաջողի. ու երբոր ձագը կը բռնեն տուններին կը պահեն, շուտով կընտանեանայ: Ձիագետին միսը համեղ է կըսեն. մանաւանդ եղին համը շատ կը գովեն: Կաշին ա-

ղէկ սեկ՝ կը շինուի: Սուրբ գրոց մէջ բեհմովթ ըսուածը կերեւնայ թէ աս կենդանին է: Երիտառուէլ կըսէ թէ ձիագետին բաշ ունի, ու թաթահերձ է. բայց հիմակուան ձիագետին համար պիտի չըլլայ իր խօսքը: Պլինիոսի և ուրիշ պատմիչներուն խօսքին նայելով, հռոմայեցիք կրկէսներուն՝ մէջ շատ անգամ ձիագետի ալ կը հանեն եղեր, որ ընտանեցուցած տեսակը պիտի ըլլայ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ինչերո-Թիւն գինեհարից Կոմ Բարեխառնութեան:

Երբեք ըմպելիքներու գործածութիւնը խիստ հին ատենէ ՚ի վեր մտած է մարդկանց մէջ. ուստի ամէն ժամանակ ալ անոնց գէշ գէշ հետեւանքները երեցած են. բայց մեծամեծ փաստները աւելի շատցան ու յայտնի եղան՝ քանի որ օղի ու ցքի ըսուած ըմպելիքները, և ուրիշ ասոնց նման տեսակ տեսակ ոգելից հեղանիւթներ հնարուեցան: Երբեք է որ ամէն տեղի մարդիկ նոյնպէս արբեցութեան չեն տար իրենք զիրենք, հապա ոմանք աւելի՝ ոմանք պակաս, բայց փաստները ամէնքն ալ գիտեն ու կը բաշեն, մանաւանդ արհեստաւորներն ու աշխատաւորները, որ չէ թէ միայն իրենց աշխատանքին պտուղը չեն վայելեր, քի վաստակ մը չեն ըներ, այլ նաև ըրած վաստակնին խումի տալով՝ կեանքերնին կը փճացընեն, տներնին տեղերնին երեսի վրայ կը թողուն, իրենց ընտանիքը հացի կարօտ կը ձգեն, տնէն դուրս ուրիշներուն ծիծաղելի կը ըլլան, տանը մէջ հազար տեսակ կռիւներու խռովուի-

ներու պատճառ կրլան, քանի մը տարիէն սոսկալի հիւանդութիւններու մէջ կիսնան կը փտտին, կը մեռնին, ու խեղճ ընտանիքը ուրիշ ձեռքին և ուղորմութեանը կարօտ կը թողուն:

Ո՛վ չըսեր թէ այսպիսի չարեաց դէմը առնելը մեծ բարերարութիւն է. ո՛վ չգովեր ան մարդն որ ոչ միայն ինքը ետ կը կենայ այնպիսի անկարգութենէ, այլ նաև ուրիշներն ալ կը յորդորէ կը համոզէ ետ կենալու: Եւ ահա աս մեծ բարերարութիւնը կընեն Եւրոպայի մէջ՝ Վիէնայի Էնկերութիւնը ստեղծ միաբանութիւնները՝ քսան տարուէն ի վեր: Եւ ընկերութիւններուն առաջինը հաստատուեցաւ Վերիկայի մէջ 1826ին. անկէ ետքը օրէ օր շատցան տարածուեցան ամէն տեղ, և մանաւանդ Բալանտա ու Սկովտիա: Եւսպիսի ընկերութեան անդամ գրուողները մասնաւոր ժողովարաններ ունին. հոն մէկտեղ կուգան, իրար կը յորդորեն ամէն տեսակ արեւցընող խումբէն ետ կենալու, և ամէն մարդ խօսք կուտայ որ ոչ ինքը խմէ և ոչ իր ծառաներուն և ընտանեացը խմել տայ: Եւ ընկերութիւնները գլխաւոր մեծեր ալ ունին՝ ժողովքով ընտրուած. և ասոնց պարտքն է քննել իմանալ թէ որչափ ըմպելիք կը ծախուի տարին նոյն երկրին կամ քաղքին մէջ, ամսէ ամիս որչափ կը պակսին խմողները, անով որչափ ժողովուրդը կաղէկնայ, կամ թէ խմողները որչափ փնասներու ցաւերու կը հանգիստին և այլն, և աս տեղեկութիւնները ժողովքին ալ կը հասկըցընեն գրով ու ետքը ընկերութեան ծախքովը կը տպեն: Վերիկայի մէջ շատ մեծ մեծ մարդիկ աս ընկերութեանց անդամ կը գրուին որ բարի օրինակ ըլլան ուրիշներուն. և ասկէ հինգ տարի առաջ՝ միայն Եւրոպայի գաւառին մէջ 100,000 անդամ ունի եղեր գինեհատից ընկերութիւնը. անկէ զատ բոլոր Սիւրիցեալնահանգներուն մէջ հինգ հազար ընկերութեանէն աւելի

կար, և անդամները մէկ միլիոնէն աւելի էին: Բալանտայի՝ Սկովտիայի և Վիգլիայի մէջ ալ օրէ օր շատնալու վրայ են աս ընկերութիւնները. և այսպիսի օգտակար բարեկարգութե գլխաւոր նախանձայոյզ քարոզիչն ու յորդորողն է Բալանտայի կրօնաւոր մը՝ հայր Սաթիէօ կամ Սատթիէօ՝ անունով: Եւսիկայ սովորաբար Բալանտայի Վորք քաղաքը կընստի. բայց ստէպ ճամբորդութիւն կընէ ասդիս անդին, ու անդադար նոր նոր ընկերներ կը ժողովէ իրեն ծաղկեցուցած բարեկարգութեանը: Ո՛վ որ կուզէ իր ընկերութեան անդամ գրուիլ՝ կուգայ առջևը ծունկ կը չոքի ու կըսէ. «Եւրոպայիս ամէն յորհրդէն ամէն տեսակ արեւցընող ըմպելիքներէ ետ կենամ, ու ջանամ որ իմ օրինակովս ու յորդորանքովս ուրիշներն ալ ինծի հետեւին»: Հայր Սատթիէօ ալ պատասխան կուտայ. «Եւրոպայի յորհրդէն ամէն տեսակ արեւցընող ըմպելիքներէ ետ կենամ, և Վերիկայի օրհնութեամբը հոգուով և մարմնով երջանիկ ըլլաս»: Եւ կերպով ուր որ կերթայ՝ նոր նոր ընկերներ կը ժողովէ, և առաջուց գրուողներէն նորէն խոստմունք առնելով կը հաստատէ զիրենք հրապարակաւ, թէ դաշտի մէջ ըլլայ՝ թէ արտերու մէջ և թէ լեռներու գլուխը. և ինչուան երեսուն հազար հոգի մէկէն առջևը ծունկի վրայ տեսնուածը կայ. մէկ տեղ մը իմացուելուն պէս թէ ինքը հոն է՝ ինչուան տասը մըն հեռու տեղերէ կը վազեն ոտքը կուգան: Եւ տարի Սկովտիայի Եւսքով քաղաքը հասածին պէս՝ բոլոր ժողովուրդը զինքը դիմաւորելու ելեր են, ու երկու օրուան մէջ 13,000 հոգի գրուեր են իրեն ընկերութեանը: Եւսպիսի աստուածահաճոյ և օգտակար քարոզութիւնը շատ զօրաւոր եղած է նաև իրեն սիրելի՝ անկեղծ՝ չարքաշ ու

զուարթ բնութենէն . անկէ զատ՝ մեծ անուն հանելուն մէկ պատճառն ալ աս է որ () քոննէլին՝ խիստ մօտիկ բարեկամն է , այնպէս որ ասիկայ ամէն անգամ հրապարակական սեղաններու վրայ հօրն Սատթէոսի կենացը համար բարեմաղթութիւն ընել կուտայ ամէնուն :

Սէկ խօսքով, մեծ յոյս կայ որ աս գինեհատից ընկերութիւններուն ծաղկելովը՝ արհեստաւոր ու աղքատ մարդիկ շատ խեղճութիւններէ ազատ մնան , բնութիւննին շտկուի , ու իրենց մարդկային՝ քաղաքական և քրիստոնէական պարտքերը գիւրաւ կատարեն :

ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ո՛րն է երկրորդ խնամքը որ ծնողք պէտք է ընեն նոր ծնած արդուն վրայ :

ՏՂՈՒ մը վրայ ընելու երկրորդ խնամքը , որ զօրութեամբ առաջին պէտք է սեպուի , աս պիտի ըլլայ որ իրենց հոգին ու խղճմտանքը աղէկ կրթութիւն առնու : Տղայ մը երբոր կրսկսի բան ճանչնալ ու խօսք հասկընալ , թէպէտ և չկարենայ բերնով խօսիլ , կրսկսի զանազան ձևերով՝ ձեռքը ոտքը շարժելով ու երեսին գոյնը փոփոխելով նշաններ տալ , ու սրտին ուզածը հասկըցընել : Են միջոցին տղուն մտքին մէջ խիստ աղէկ կը տպաւորուի ամէն տեսածը՝ թէ աղէկ ըլլայ թէ գէշ . որով կիմացուի թէ որչափ զգուշալի է՝ այնպիսի բաներ ցուցընել տղուն որ մտքին մէջ գէշ երեւակայութի ու գէշ տպաւորութի կը ընեն . և որչափ հարկաւոր է այնպի-

սի անմեղ ու զուարճալի բաներ դնել աչքին առջևն որ երեւակայութիւնը հայլիի պէս մաքուր ու անարատ մընայ :

Երբոր տղան կրսկսի գէշ բաղձանքներ ու անկարգ ախորժակներ ցուցընել , պէտք է խոհեմութեամբ մէկէն դիմացը առնել , մանաւանդ երբ որ քիչ մը խելքը բացուած է . երբեմն յանդիմանելու , երբեմն ուրիշներուն առջին ամըցընելու , երբեմն ալ իրեն ուզածները չընելու է . բայց միշտ պէտք է նայիլ որ չըլլայ թէ պատիժը յանցանքէն աւելի ըլլայ . չէ նէ տղաքը ծնողքներէն կըխրտին , չէն սիրեր զանոնք , և ոչ յօժարու թէ կըհնազանդին անոնց ըսածին : Ետ գէշ սովորութիւն է որ ունին ոմանք , որ տղան պզտի յանցանք մը ընելուն պէս՝ ձեռքերնին սորված է անխնայ զարնելու ծեծելու . որով ուրիշ անթիւ փնասներէն զատ՝ մէյմը անբանի պէս կըմեծնան տղաքը , և մեծնալէն ետքն ալ առանց ծեծի խելօք չեն կենար . երկրորդ՝ կամաց կամաց ծեծ ուտելը բանի տեղ չեն դըներ . խօսքով խրատուիլ ալ սորված չըլլալով՝ կըլլան անկիրթ , անսանձ ու անզգամ մարդիկ . երրորդ՝ այնպիսի անխոհեմ պատիժներով շատ անգամ տղաքը ապուշ կըլլան մտքով , և հիւսանդոտ մարմնով :

Սիայն թէ աս ալ կայ որ յանցանքին նայելով՝ խիստ քիչ չըլլայ պատիժը . չէ նէ տղան ըրածը պզտի բանի տեղ կըդնէ , ու ծնողաց սիրոյն վստահանալով՝ կրսկսի ուրիշ անկարգութիւններ ալ ընել համարձակ :

Տղու մը վրայ երեցած գէշ ախտերն ու յօժարութիւններն ընդհանրապէս ասոնք են . անձնասիրութի , կամակորութիւն , անհնազանդութի , բարկութիւն , վրէժխնդրութիւն , նախանձ , փափկասիրութիւն ու կամապաշտութիւն : Եւ ախտերը թէպէտ և մարդուս ապականեալ բնութեանը մէջ կան , բայց շատ անգամ ծնողք՝ դայեակը և ուրիշ տանը մէջ

1 Օքոննէլ անունով իռլանտացին աշխարհքիս էն վարպետ փաստաբանն է հիմա , իռլանտային իրաւունքները պաշտպանող , և բոլոր անգղիացւոց առջևը զարմանալի իր ճարտասանութեանը համար : Ուրիշ անգամ աւելի ընդարձակ տեղեկութիւն կուտանք իր վրայ :